

ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 929 : 316 :738.5

*Володимир Іванович ПОПИК,
генеральний директор НБУВ,
директор Інституту біографічних досліджень НБУВ,
кандидат історичних наук (Київ)*

КОЛЕКТИВНИЙ ПОРТРЕТ НАЦІЇ В ІНТЕРНЕТІ

У статті досліджено новий соціально-культурний і соціально-психологічний феномен — формування за допомогою новітніх інформаційних технологій «колективного портрета нації» в мережі Інтернет. Проаналізовано причини його становлення, основні види електронних ресурсів біографічної інформації, що його складають, тенденції та завдання їх подальшого розвитку, окреслено значення для піднесення національної свідомості, громадянської єдності та гуманітарної культури українського суспільства.

Ключові слова: електронні ресурси біографічної інформації, колективний портрет нації, мережа Інтернет, національна свідомість, гуманітарна культура.

In this article the new socio-cultural and socio-psychological phenomenon – formation of the “collective national portrait” in Internet due to innovative information technologies was investigated. The reasons of its formation are analyzed, main types of biographic information electronic resources it consist of, tendencies and tasks of their further development, their meaning for raising national consciousness, civil solidarity and humanitarian culture of Ukrainian society is outlined.

Key words: electronic resources of biographic information, collective national portrait, Internet network, national consciousness, humanitarian science.

В статье исследован новый социально-культурный и социально-психологический феномен — формирование с помощью новейших информационных технологий «коллективного портрета нации» в сети Интернет. Проанализированы причины его становления, основные

виды электронных ресурсов биографической информации, составляющие его, тенденции и задачи их дальнейшего развития, очерченно значение для подъема национального сознания, гражданского единства и гуманитарной культуры украинского общества.

Ключевые слова: электронные ресурсы биографической информации, коллективный портрет нации, сеть Интернет, национальное сознание, гуманитарная культура.

Для сучасних українців усвідомлення себе частиною багатомільйонної нації — саме у її Шевченківському розумінні — як суми «і мертвих, і живих, і ненароджених» співвітчизників, об'єднаних спільною історичною долею, традиціями та прагненнями, є важливою духовною опорою. Тому проблеми осягнення життя нації, її минулого й сьогодення крізь призму біографій не лише окремих відомих співвітчизників, а й за допомогою створення масштабного «колективного портрета» цілих поколінь, великих соціальних і професійних груп, регіональних спільнот, стали у наш час актуальними як для професійних дослідників розвитку різних сфер життєдіяльності українського суспільства, перш за все, спеціалістів-істориків і політологів, культурологів, так і для значно більш широкого суспільного загалу. Тим більше, що розвиток електронного інформаційного простору створив у цій сфері принципово нову, незнану раніше ситуацію.

У осмисленні зазначених проблем до цього часу переважають літературно-публіцистичні, філософські та соціологічні підходи. Досліджень теоретичного і методичного спрямування з погляду історичної біографіки, завдань формування електронних ресурсів біографічної інформації тут відчутно бракує. Власне, розпочавшись з кінця ХХ ст., вони майже повністю залишаються зосередженими в одному лише Інституті біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі — ІБД НБУВ), у виданнях якого вперше за доби незалежності України було поставлено питання про розбудову масштабних вітчизняних ресурсів біографічної інформації саме як «колективного портрета» нації. Однак, і саме розуміння «колективного портрета» і практика формування його окремих сегментів у наш час відчутно змінюється. Тому аналіз багатопланових процесів, що відбуваються, з'ясування співвідношень між їх

окремими спрямуваннями, закономірностей функціонування створюваних ресурсів, тенденцій їх еволюції є важливим дослідницьким завданням. Його реалізація має теоретичне, методичне і практичне значення для забезпечення розвитку біографічного сегмента національного гуманітарного інформаційного простору.

Новітні мережеві технології відкрили небачені раніше можливості для розбудови національного інформаційного простору, інтеграції у електронних ресурсах надбань гуманітарної науки, освіти і культури, розвитку напруженого інтелектуального і духовного діалогу співвітчизників навколо визначальних проблем патріотичного і громадянського самоусвідомлення. Одним з яскравих виявів цього стало розширення розуміння людським загальною свого особистісного життєвого і соціокультурного простору, як у його змістовних, сутнісних вимірах, так і у тривалості історичного часу — шляхом включення до нього численних поколінь попередників, у тому числі — власних предків.

Різноманітні за своїм характером ресурси — електронні бібліотеки, архіви, біографічні словники й довідники, так звані «відкриті» системи генеалогічного пошуку, тематичні блоги й соціальні мережі все більше стають важливими інструментами «віртуальної пам'яті» суспільства і особи, своєрідними площадками для спілкування сучасників з минулими поколіннями, осмислення їх принципів і досвіду, творчого розвитку традицій. Буремні події Новітньої доби і Сучасності сформували у співвітчизників потребу «знайти себе», своє місце як частини багатомільйонного народу, у череді багатьох поколінь, у складних і розгалужених взаємозв'язках з близькими і далекими родичами.

На цьому ґрунті на наших очах формується доволі цікавий соціально-культурний і соціально-психологічний феномен — «колективний портрет нації» в Інтернеті. Електронне інформаційне середовище виступає за таких умов каталізатором важливих процесів національно-патріотичного і громадянського згуртування, а також технологічною основою їх підтримки. Образне, але дуже змістовне, уявлення про «колективний портрет нації» має досить давнє походження і пов'язане зі створенням впродовж ХІХ–ХХ ст. національних біографічних словників, покликаних відобразити історію і

культуру народів через постаті їх відомих представників. У новітній вітчизняній історико-біографічній літературі воно безпосередньо запозичене з передмови до «Польського біографічного словника», досвід підготовки і видання якого детально вивчався наприкінці ХХ ст. у зв'язку з проектом підготовки багатотомного «Українського біографічного словника» [12, с. 175].

Розуміння «портрету нації» крізь постаті її головних достойників — діячів минулого і сучасності — значною мірою притаманне й нашій комп'ютерній добі. Свідченням цього є не лише видання у всьому світі численних біографічних збірників, меморіальних альманахів, але й публікація в Мережі електронних версій національних біографічних словників, біографічних сегментів універсальних і галузевих енциклопедій, створення ресурсів на цифрових носіях та документальних телевізійних серій. Зразком останніх є, наприклад, відомий цикл телевізійних передач «Портрети націй», поширюваний у всьому світі міжнародною компанією «World Wide Entertainment» — задекларований як «захоплююча розповідь про яскраві особистості, які сформували імідж тих чи інших країн» [10]. У ньому побачили світ, зокрема, документальні фільми, присвячені діячам Великобританії, Італії, США [9]. Чимало було зроблено для формування образу Батьківщини через галерею історичних портретів видатних співвітчизників й в Україні, особливо на самому рубежі ХХ–ХХІ ст., коли ще гостро відчувався брак доступної широкому загалу історико-біографічної інформації. На той час йшлося, насамперед, про випуск друкованих біографічних збірників і альманахів, але частину з них було опубліковано також у електронних версіях: як наприклад, біографії з донині пам'ятних (одних із перших на той час!) книг «100 видатних імен України» (К., 1998) [2], «Малий словник історії України» (К., 1998) [3], «Довідника з історії України» (Л., 2000) [5]. Тоді само розпочалося формування електронних ресурсів тематичної біографічної інформації більш широкого за обсягами характеру, як історико-меморіальних, так і присвячених нашим сучасникам.

Нині головними вітчизняними ресурсами довідкової історико-біографічної інформації про найбільш відомих співвітчизників — діячів минулого і сьогодення є друковані

енциклопедії та їх електронні версії. Йдеться, насамперед, про створювану Інститутом історії України НАН України «Енциклопедію історії України» (далі — ЕІУ), електронний варіант надрукованих томів якої розміщено на веб-порталі Інституту (<http://history.org.ua>), а також «Енциклопедію сучасної України», над випуском якої працює Інститут енциклопедичних досліджень НАН України і яка теж потребує публікації електронної версії.

Найважливішим з власне електронних ресурсів, присвячених сучасникам, з огляду на загальнонаціональне значення представлених персоналій дотепер залишається започаткована Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського база біобібліографічної та повнотекстової інформації «Наукові біографії вчених України» [8]. Пізніше розгорнулося укладання численних електронних довідкових ресурсів про представників сучасної суспільно-політичної та ділової еліти України, що є необхідним і обов'язковим елементом розбудови відкритого, демократичного суспільства. Вони теж є частиною «колективного портрета» нації, хоча й розглядаються громадськістю у нинішніх умовах як найбільш спірна його частина, позначена суб'єктивністю підходів до формування, оцінювана кризь поширені у суспільному загалі переконання щодо нелегітимності сучасних вітчизняних еліт.

Певну конкуренцію ресурсам біографічної інформації, що упорядковуються науковими установами та інформаційними центрами, складає український сегмент «Вікіпедії», який останніми роками дуже швидко зростає. Його досягнення та переваги, а одночасно — й недоліки, пов'язані з наявністю суспільно актуальної інформації, цікавістю й докладністю фактичних даних, оперативністю їх оприлюднення, а поряд з тим — суб'єктивним, несистематизованим добором персоналій. Загалом, українська «Вікіпедія» створює дуже розмаїтий, мозаїчний образ України в портретах як відомих, так і мало знаних її діячів, сповнений як інформаційних проривів, так прикрих лакун і неточностей, подекуди — спірних оцінок та диспропорцій у представленні різних сфер суспільного життя.

Тим не менш, саме подібним складно структурованим ресурсам, особливо зважаючи на застосування ними гнучких «вікі-технологій», що дозволяють оперативно доповнювати й уточнювати дані по персоналіях, постійно розбудовувати

нові зв'язки між ними, подавати оновлювану бібліографію з посиланнями на інші електронні ресурси, на нашу думку, належатиме все більше місце у формуванні всеохоплюючого «колективного портрета» українства. Однак, за важливої умови — посилення науково-методичної скоординованості їх упорядкування.

Отже, комплекс електронних ресурсів, покликаних в сумі відобразити персоналії діячів не лише загальнонаціонального значення, але й менш відомих, регіональних, «галузевих» в цілому в Україні вже закладено. «Колективний портрет нації» у вітчизняних електронних мережах складається нині з кількох основних компонентів. До основних груп електронних ресурсів належать, перш за все, мережеві версії друкованих енциклопедій, біографічних словників, довідників, біобібліографій, путівників по особових архівних фондах. Їх зміст суттєво доповнюють електронні версії дослідницьких праць, документальних публікацій. Ця частина ресурсів історико-біографічної інформації охоплює, переважно, персоналії відомих діячів загальнонаціонального значення, а також ширше коло («другий рівень») персоналій активних учасників суспільно-політичних процесів, осіб, причетних до розвитку науки, освіти, культури, господарства України

Останнім часом все більш помітними стають також динамічно побудовані бази довідкової біографічної інформації, хоча історико-меморіальна складова у них не набула ще достатнього розвитку. Окреслене вище види ресурсів, що охоплюють «верхній» і, почасти, «середній» зрізи вітчизняних діячів минулого і сучасності, є досить відмінними за своїм науково-методичним рівнем, системотехнічною організацією, тематичною спрямованістю, що утруднює їх використання через розпорошеність інформації, неспівмірність окремих складових компонентів. За таких умов відчувається потреба у створенні провідного, інтегрованого ресурсу історико-біографічної інформації, який би об'єднав весь цей конгломерат, слугував би «ключем» до нього, не лише у пошуковому, але й у науково-методичному та координаційному планах. Цю функцію може виконати «Український національний біографічний архів» (далі — УНБА), над формуванням якого працює Інститут біографічних досліджень НБУВ.

У той же час, слід враховувати, що визначальною тенденцією розвитку біографічно-інформаційної справи у всьому світі є не лише невпинне зростання кількісних параметрів створюваних ресурсів, але й еволюція якісних критеріїв щодо включення до них персоналії, підходів до їх відтворення. Під впливом утвердження в житті суспільства гуманістичних ідеалів відбуваються різкі зміни у самій філософії біографічного знання. Впродовж останніх десятиліть у світовій і вітчизняній гуманітарній думці утвердилося переконання про цінність життєвого досвіду кожної людини, а тому й зміст поняття «колективного портрета нації» суттєво розширився. В уявленнях як людського загалу, так і спеціалістів у галузі біографістики й інформаційних дисциплін, його невід'ємною частиною все більше стають персоналії мільйонів людей — активних учасників і свідків буремних історичних подій. Причому, зовсім не у тому декларативному плані, як це розумілося впродовж ХХ ст., коли неповторну людську особистість у біографічних виданнях заступали шаблонні, позбавлені справжньої індивідуальності, «житія» героїв війн і революцій. Ознакою часу стало те, що людина, яку за традицією все ще нерідко незграбно іменують «пересічним громадянином» нині здобула «право на біографію».

Зазначене чим далі знаходить все більше відображення у формуванні у усьому світі і в Україні цілої мозаїки розрізнених, досить різноманітних за методичним рівнем, принципами побудови, кількісним охопленням імен, тематичною спрямованістю, ресурсів історико-біографічної, сучасної біографічної, генеалогічної, групової, родинної, персональної інформації, що охоплюють імена великої маси «звичайних» людей.

Поглиблений інтерес до свого власного «коріння», принаймні серед освіченої частини українців, існував і раніше, хоча й істотно стримувався як ідеологічними перепонами, так і значною утрудненістю здійснення для нефахівців складних генеалогічних розшуків. Нині ситуація з «родинною пам'яттю» суттєво змінилася, хоча все ще далека від того, якою вона є у країнах Західної та Центральної Європи, Північної Америки. Тому є як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. Відчутно дається навзнаки нерозвиненість соціальної структури українського суспільства до самої першої

третини ХХ ст., коли його охопили процеси індустріалізації і урбанізації. До цього, як і в багатьох інших слов'янських землях, особливо на Балканах, серед населення, переважно сільського, панувала усна народна генеалогічна традиція, обмежена в часі кількома поколіннями. Вона була мало відображена у писемних документах, а тому переривалася разом з відходом у вічність своїх носіїв. Зазначене, а ще більшою мірою, соціальні катаклізми, війни, голодомори, репресії у ХХ ст. призвели до того, що люди у нашій країні здебільшого не мають точного уявлення про свої родоводи, родинні зв'язки, не кажучи вже про те, з ким спілкувалися і товаришували їх батьки і діди, яким було їх оточення, коло однодумців і знайомих.

Для переважної частини сучасних українців характерними є узагальнені, неконкретизовані уявлення про те, що їх рід походить з селян або козаків певної місцевості, вони співвідносять минуле своїх родин з широким колом земляків, «краяю». Відчутний удар по самій можливості відновлення родинної пам'яті нанесла загибель у ХХ ст. значної частини приходських (метричних) книг, у яких віками фіксувалися народження, одруження, смерть наших співвітчизників.

Сучасна «мода» на родовідні розшуки, значною мірою привнесена в Україну зарубіжними зразками, є не проявом марнославства окремих громадян, а долученням нашого суспільства до усталених норм і традицій цивілізованого світу. Немає сумніву, що інтерес українських громадян до власних родоводів буде зростати — історія звичайних українських родин, яких — мільйони, заслуговує на вивчення, принаймні їх вдячними нащадками. Чим далі цей процес буде розвиватися, тим повнішим і ближчим кожній людині ставатиме «колективний портрет нації»

Визначальну роль у розвиткові «народної генеалогії» і родинної історії відіграє впровадження новітніх інформаційних технологій, які стали головним засобом інформаційно-технічної підтримки масового пошуку громадянами власного «коріння». Нині їх пізнавальні інтереси задовольняються все ще переважно за допомогою зарубіжних ресурсів і пошукових інструментів. Українці широко користуються доступом до провідних світових баз, архівів генеалогічної та біографічної інформації, електронних дос'є і цілих повно-

текстових бібліотек, які містять довідкові матеріали, тексти біографічних публікацій, документи, аудіо-, відеоматеріали — ту основу, яка необхідна як для науково-дослідної, так і приватної, аматорської пошукової роботи. Втім, така ситуація пов'язана не лише з недостатнім і уповільненим станом формування вітчизняних інформаційних ресурсів, вона пояснюється й інтенсивними історичними зв'язками України, переплетінням доль народів, довготривалими міграційними процесами, які призвели до формування численних українських діаспор у багатьох близьких і віддалених країнах світу.

Українцями на Батьківщині та у діаспорі активно використовуються такі відомі міжнародні мережеві служби родинної біографічної та генеалогічної інформації як «My Heritage Research» (<http://www.myheritage.com>) [18], «Ancestry.com» (<http://www.ancestry.com>). У останній, наприклад, представлено чимало українських родин з США та Канади. Нині (2013 р.) із цим ресурсом з України листується 3,35 тис. осіб, які вже надіслали понад 11,4 тис. електронних кореспонденцій [17]. Чимало матеріалів про наших співвітчизників зібрано у так званих «відкритих архівах». Принцип формування останніх полягає у систематизації їх організаторами добровільно направлених до них громадянами матеріалів, які можуть укладатися як у довільній авторській формі, так і відповідно до певних методичних настанов упорядників, розроблених ними спеціальних форм і рекомендацій. На відміну від згаданих вище мереж родинної генеалогічної інформації, користування матеріалами яких може бути тою чи іншою мірою обмеженим (наприклад, «лише для друзів»), матеріали «відкритих архівів» становлять єдині інформаційні масиви, доступні всім зареєстрованим, або й незареєстрованим користувачам.

Виключний інтерес як матеріали для створення «колективного портрета» української нації становлять також дані російських (фактично — міжнародних) біографічних та генеалогічних ресурсів: «Всероссийское генеалогическое древо» (<http://www.vgd.ru>; база даних: <http://baza.vgd.ru>), «Генеалогическое древо» (<http://r-g-d.org>; до 2011 р. — «Российское генеалогическое древо», <http://familii-v2.narod.ru/rgd/about.htm>), «Genealogia.ru» (<http://www.genealogia.ru/gene/>

bpg/default.asp), «Петербургский генеалогический порталі (<http://petergen.com>), «Меморіал» (розбудований Воєнно-меморіальним центром Збройних сил РФ (<http://www.obd-memorial.ru/>)). Не менш цінними джерелами для вивчення родинної історії багатьох наших співвітчизників, є ресурси, розбудовані Міжнародним історико-просвітницьким, правозахисним і добротним товариством «Меморіал» (<http://www.memo.ru>), головний офіс якого знаходиться у Москві.

Зарубіжні електронні ресурси родовідної інформації, що набули серйозного розвитку, становлять значну конкуренцію українським, розвиток яких розпочався зі значним запізненням. Тому головною умовою конкурентоспроможності створюваних в Україні ресурсів має бути подання змістовної інформації, заснованої на унікальних документальних даних вітчизняних державних і приватних архівів, преси, а також наданої окремими громадянами — про себе і про своїх рідних.

Зазначене свідчить на користь необхідності цілеспрямованої підтримки державою, науковими і громадськими організаціями вітчизняних проектів, розрахованих на забезпечення інтересів широкої аудиторії. Певний позитивний досвід їх формування в Україні вже є. Фахова інформаційно-пошукова діяльність та методична робота у цій галузі від самого рубежу ХХ–ХХІ ст. здійснюється спеціалістами архівних установ [16], Генеалогічним товариством та Українським центром генеалогічних досліджень (www.genealogicaltree.org.ua). Повчальними є успіх, а разом з тим, і невирішені проблеми електронного генеалогічного проекту «Родовід» (<http://uk.rodovid.org/wk>). У його межах кожному бажаючому надано можливість вільно створити своє власне родове дерево, змінити або доповнити запис про будь-яку людину або родину. Заснований зусиллями ентузіастів в Україні (Київ), він швидко перетворився на міжнародний ресурс (нині — 22-ма мовами країн, де живуть наші співвітчизники, зокрема, англійською, білоруською, грузинською, івритом, іспанською, італійською, литовською, німецькою, польською, португальською, російською, румунською, фінською, французькою, чеською) [19]. Проект ґрунтується на застосуванні досить продвинутої програмної платформи для побудови генеалогічних дерев, використо-

вує редакторський інструмент MediaWiki, розроблений для «Вікіпедії» [11]. Він відзначається високим рівнем рекомендаційної науково-методичної підтримки, містить докладні поради (навіть — відеоурок) і програму для складання родоводів, значні за обсягом бази даних. Як складову частину ресурсу його упорядниками заявлено «Український генеалогічний портал», покликаний вмістити методичні матеріали, результати досліджень, статі площадкою для пропаганди й обговорення здобутого дослідниками досвіду [14]. Однак, його розгортання ще продовжується.

На головній сторінці веб-сайту проекту зазначено: «Rodovid comes from the Ukrainian word Rodovid, which means «lineage, genealogy»¹. Хоча, судячи з досить уривкових і суперечливих статистичних даних, оприлюднених на різних сторінках «Родоводу», його український сегмент на сьогодні зовсім не є найбільшим і не він визначає динаміку зростання інформаційного ресурсу. Якщо на середину 2010 р. до бази даних було внесено 350 тис. персоналій, здебільшого — американських українців (англійською), то на 2012 р. загальна кількість генеалогічних записів про окремих людей становила вже близько 640 тис., проте, з них українською мовою — лише 61,1 тис. На середину 2013 р. кількість персональних записів сягнула 800 тис., українською ж мало зросла [15]. Кількість записів про окремі родини на 2012 р. становила до 154,9 тис., з них українською — 10,7 тис., на середину 2013 р. — 400 тис., по українській частині статистика майже не змінилася [1]. Отже, за межами України «Родовід» здобув значно більшої популярності, ніж на Батьківщині. Він працює переважно «назовні», забезпечуючи інформаційні потреби тих, хто давно виїхав з України, а значною мірою й тих, хто нині шукає простору реалізації своїх інтересів поза її межами. Втім, можливо, головний результат реалізації проекту «Родовід» полягає у тому, що до нього відгукнулося чимало українців і вихідців з України, розкиданих долею по далеких світах.

На жаль, «Родовід» і досі залишається практично єдиною в Україні власною, вітчизняною, мережею генеалогічної інформації, яка є достатньо розбудованою і відповідає устале-

---

¹ Назва «Родовід» походить від українського слова «Родовід», що означає «походження, генеалогія» (переклад наш — В. П.).

ним у сучасному світі параметрам і принципам функціонування. Започатковані впродовж минулого десятиліття у різних містах проекти подібного спрямування в силу багатьох причин не змогли набути належного розвитку. Більшість з них нині практично законсервовані.

Зважаючи на це, у світлі об'єктивних завдань гуманітарного розвитку України, нагальною потребою є підтримка створення відкритих для широкого кола користувачів електронних родовідних ресурсів, які б працювали на виховання історичної пам'яті українських громадян, зміцнення їх патріотичної свідомості. Проте, питання щодо ефективних механізмів їх організаційного й фінансового забезпечення залишається відкритим, а громадські й приватні ініціативи позбавлені нині можливості розгортати великі інформаційні проекти у цій галузі.

Тим не менш, оригінальні приклади роботи на підступах до вирішення зазначених проблем, крім згаданих раніше, вже є. В Україні здійснюються, хоча і нечисленні поки що, друковані і електронні публікації джерел до генеалогічних розшуків, які становлять інтерес як для професіоналів-істориків, так і для дослідників-аматорів та звичайних громадян, зацікавлених у пошуку своїх «коренів».

Так, цінний матеріал для вивчення родинної історії наших співвітчизників, а значить, для наповнення «колективного портрета нації» містить унікальний як за своїм суспільним значенням, так і за інформаційною насиченістю та принципами побудови, «Національний банк даних жертв політичних репресій радянської доби в Україні», або, скорочено, «Національний банк репресованих» (<http://www.reabit.org.ua/nbr>). Започаткований під керівництвом академіка НАН України П. Т. Тронька спільними зусиллями Головної редакційної колегії науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» та Українського інституту національної пам'яті він нараховує нині близько 92 тис. імен жертв тоталітарної системи.

В основу його покладено базу даних, що систематизує відомості про осіб та обставини, пов'язані з репресивними заходами проти них, більш як за двадцятьма ретельно продуманими інформаційними полями, а саме: 1) прізвище; 2) ім'я; 3) по батькові; 4) дата народження (рік); 5) фото;

6) місце народження (регіон); 7) національність; 8) соціальне походження; 9) приналежність (в різний час) до політичних партій, рухів, молодіжних організацій; 10) освіта (навчальний заклад); 11) короткі відомості про трудову, наукову, політичну, державну, громадську діяльність до арешту; 12) останнє місце проживання (регіон); 13) останнє місце роботи, посада; 14) склад сім'ї (імена, роки народження членів сім'ї); 15) коли, де, за яких обставин був заарештований; 16) яким органом був засуджений, термін покарання, зміст вироку (відзначити, якщо неодноразово); 17) які репресивні заходи застосовувались до родини (арешт, вислання, конфіскація майна, інше); 18) як складалась подальша доля (в яких таборах відбував термін покарання, ким працював після звільнення, де проживав); 19) яким органом і коли реабілітований; 20) якщо загинув (помер) — з якої причини, коли, місце поховання; 21) номер і місце зберігання архівно-слідчої справи, інших документів, на підставі яких складена картка; 22) примітки (наявність у справі документів історико-культурного значення, найбільш яскраві епізоди біографії, виписки з архівно-слідчої справи тощо); 23) дата створення запису.

У сукупності така рубрикація бази даних дає можливість реконструювати й оприлюднити дуже важливу для історії і для рідних інформацію про репресованих співвітчизників [6].

Цікаві в історико-біографічному і генеалогічному плані матеріали містять документи і електронні версії видань, опубліковані в мережі Інтернет Українським геральдичним товариством (<http://uht.org.ua/ua/part/genealogija/>) та окремими національно-культурними товариствами України. До їх числа належать вкрай необхідні дослідникам зведені каталоги метричних книг реєстрації хрещених, вінчаних і померлих у православних і греко-католицьких парафіях Галичини XVII–XVIII століть» [4] та метричних книг єврейської громади Галичини від кінця XVIII до перших десятиліть XX ст. [13]. На веб-сайті «Азовские греки» Асоціації спадщини азовських греків (<http://www.azovgreeks.com/index.cfm>) розміщено електронне видання «Родословие греков Мариупольского уезда...», у якому, зокрема, наведено абетковий список близько 4,5 тис. перших переселенців з

Криму, які заснували наприкінці XVIII ст. місто Маріуполь та грецькі села у його околицях [7]. Існує й чимало інших прикладів розгортання такої пошукової роботи з використанням інформаційних технологій, мережі Інтернет.

Згадані нами пошуки і електронні публікації є важливою підготовчою роботою до етапу, коли знання про власний родовід стане реальним елементом гуманітарної культури населення України, як це є нині вже у більшості розвинутих країн світу.

Нині вкрай важливим є досягнення такого стану, коли основна маса інформаційних ресурсів у галузі української історичної біографіки, родинної історії, генеалогії, краєзнавства, матеріалами яких користуються наші співвітчизники, не будуть «імпортованими», зарубіжними, а створюватимуться безпосередньо в Україні. Лише тоді вони в сукупності складуть віртуальний «колективний портрет нації», спроможний не лише задовольняти інформаційні запити громадян, але й формувати у них світогляд свідомих патріотів, а не «усереднених» європейців, або провінційних представників «руського мира».

Зважаючи на це, притаманні нашому народові вікові традиції родинного життя, родинної пам'яті, передачі духовних цінностей і досвіду від покоління до покоління в умовах розвитку інформаційного суспільства мають знаходити більш широку підтримку і пропаганду шляхом формування різноманітних інформаційних систем, баз даних, «відкритих архівів», генеалогічних та біографічних розділів електронних бібліотек, через використання соціальних мереж. Значну роль у цій справі може відігравати цілеспрямована інформаційна робота бібліотек всіх рівнів, а також підтримка розгортання історико-краєзнавчих, родинних веб-сайтів — адже, в принципі, вони можуть створюватися і підтримуватися в усіх установах науки, освіти і культури, у великих і малих містах, навіть у кожному українському селі — зусиллями влади, шкільних вчителів і бібліотекарів.

1. *Багатомовне генеалогічне древо* [Електронний ресурс] // Родовід. – Режим доступу : <http://uk.rodovid.org/wk/%D0%91%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BD%DD%D0%B2%D0%BE>, вільний. – Назва з екрану (станом на червень 2012 р. і липень 2013 р.).

2. [Біографії зі «100 видатних імен України»] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrop.com/ua/encyclopaedia/100names>, вільний. – Назва з екрану (станом на 01.11.09).
3. [Біографії з «Малого словника історії України»] [Електронний ресурс] // Український об'єднаний портал. – Режим доступу : <http://www.ukrop.com/ua/encyclopaedia/history>, вільний. – Назва з екрану (станом на 01.11.09).
4. *Генеалогія* [Електронний ресурс] // Українське геральдичне товариство : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://uht.org.ua/ua/part/genealogija/article;124/>, вільний. – Назва з екрану.
5. *Довідник із історії України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://history.franko.lviv.ua/index.htm>, вільний. – Назва з екрану.
6. *Запис № 90881 : Абадиев Садик* [Електронний ресурс] // Нац. банк репресованих. – Режим доступу : <http://www.reabit.org.ua/nbr/?ID=90881>, вільний. – Назва з екрану.
7. *Макмак Н. И. Родословие греков Мариупольского уезда по именным переписям податного населения Российской Империи* [Электронный ресурс] / Н. И. Макмак, И. Н. Тасиц, М. Д. Пирго. – Донецк : Юго-Восток, 2010. – 319 с. – Режим доступа : <http://www.azovgreeks.com/agma/orderbook.cfm>, ограниченный ; <http://www.azovgreeks.com/agma/genBook9pages.pdf>, свободный. – Название с экрана.
8. *Наукові біографії вчених України* [Електронний ресурс] // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/people/persons.html>, вільний. – Назва з екрана.
9. *Портреты наций ... Англия, Италия, США : документальные фильмы* [Электронные ресурсы] // Время. – Режим доступа : <http://www.vremya.tv/announce/?letter=%CF>, свободный. – Название с экрана.
10. *Портреты наций : Познавательная программа* [Электронный ресурс] // Время. – Режим доступа : <http://www.vremya.tv/announce/12709>, свободный. – Название с экрана.
11. *Про Родовід* [Електронний ресурс] // Родовід. – Режим доступу : http://uk.rodovid.org/wk/%D0%9F%D1%80%D0%BE_%D0%A0%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4, вільний. – Назва з екрану.
12. *Романова Н. П. Польський біографічний словник (Polski Słownik Biograficzny): Принципи побудови. Ucrainica* [Текст] / Н. П. Романова // *Укр. біографістика : зб. наук. праць.* – К., 1996. – Вип. 1.
13. *Смольський І. Метричні книги єврейських громад Галичини як джерело до генеалогії* [Електронний ресурс] / І. Смольський // *Укр. геральдичне товариство : офіційний сайт.* – Режим доступу : <http://uht.org.ua/ua/part/genealogija/article;123/>, вільний. – Назва з екрану.
14. *Український генеалогічний портал* [Електронний ресурс] // Родовід. – Режим доступу : http://uk.rodovid.org/wk/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BB, вільний. – Назва з екрану.
15. *Accueil* [Electronic resource] // Rodovid. – Access mode : <http://fr.rodovid.org/wk/>, free. – The name of the screen.

16. *Genealogical Research* [Electronic resource] // Official Web-Portal of State Archival Service of Ukraine. – Access mode : <http://www.archives.gov.ua/Eng/genealogia.php>, free. – The name of the screen.
17. *Message Boards* [Electronic resource] / Ancestry.com. – Access mode : <http://boards.ancestry.com/localities.europe.ukraine/mb.ashx>, free. – The name of the screen.
18. *MyHeritage* [Electronic resource]. – Access mode : <http://blog.myheritage.com/media-kit/>, free. – The name of the screen.
19. *Rodovid* [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.rodovid.org/>, free. – The name of the screen.

Попик В. І. Колективний портрет нації в Інтернеті

Досліджено новий соціально-культурний і соціально-психологічний феномен — формування за допомогою новітніх інформаційних технологій «колективного портрета нації» в мережі Інтернет. Розкрито чинники, які обумовлюють зростання інтересу громадян до генеалогії та історії родин, поколінь, великих соціальних і професійних груп, регіональних спільнот як важливої складової національної історії, та сприяють формуванню масштабних електронних ресурсів біографічної інформації, що охоплюють мільйони персоналій. Проаналізовано основні види вітчизняних і зарубіжних електронних ресурсів біографічної та генеалогічної інформації, якими користуються українські громадяни: електронні версії друкованих енциклопедій, словників і довідників, біобібліографій; динамічні бази та «відкриті архіви»; пошукові системи генеалогічних даних. Окреслено тенденції та завдання їх подальшого розвитку, значення для піднесення національної свідомості, громадянської єдності та гуманітарної культури українського суспільства. Сформульовано рекомендації щодо державної та громадської підтримки формування ресурсів біографічної інформації, визначено місце і можливості у цій справі бібліотек.

Ключові слова: електронні ресурси біографічної інформації, колективний портрет нації, мережа Інтернет, національна свідомість, гуманітарна культура.

Popik V.I. Collective national portrait in Internet

A new socio-cultural and socio-psychological phenomenon – formation of a “collective national portrait” in Internet network due to innovative information technologies - was investigated. Factors are discovered, which condition growth of citizens’ interest in genealogy and history of families, generations, large social and professional groups, regional communities as important components of national history and promote formation of large-scale electronic resources of biographical information covering millions of personalities. Main types of domestic and foreign electronic resources of biographical and genealogical information used by Ukrainian citizens are analyzed: electronic versions of printed encyclopedias, vocabularies and reference books,

bibliographies; dynamic bases and “open archives”; genealogical data search systems. Tendencies and tasks of their further development are outlined, as well as their meaning for raising national consciousness, civil solidarity and humanitarian culture of Ukrainian society. Recommendations for state and public support of forming biographic information resources are defined, place and opportunities of libraries in this field are determined.

Key words: electronic resources of biographic information, collective national portrait, Internet network, national consciousness, humanitarian science.

Попик В. И. Коллективный портрет нации в Интернете.

В статье исследован новый социально-культурный и социально-психологический феномен — формирование с помощью новейших информационных технологий «коллективного портрета нации» в сети Интернет. Раскрыты факторы, обуславливающие рост интереса граждан к генеалогии и истории собственных семей, поколений, крупных социальных и профессиональных групп, региональных сообществ, как важной составляющей национальной истории, и способствующие переходу к формированию масштабных электронных ресурсов биографической информации, охватывающих миллионы персоналий. Проанализированы основные виды отечественных и зарубежных электронных ресурсов биографической и генеалогической информации, которыми пользуются украинские граждане: электронные версии печатных энциклопедий, словарей и справочников, биобиблиографий; динамичные базы и «открытые архивы»; поисковые системы генеалогических данных. Определены тенденции и задачи их дальнейшего развития, значение для подъема национального сознания, гражданского единства и гуманитарной культуры украинского общества. Сформулированы рекомендации относительно государственной и общественной поддержки формирования ресурсов биографической информации, определены место и возможности в этом деле библиотек.

Ключевые слова: электронные ресурсы биографической информации, коллективный портрет нации, сеть Интернет, национальное сознание, гуманитарная культура.